

Λαρίσης Ιερώνυμος: Ηχηρό μήνυμα για τον «αποχριστιανισμό» του Δικαίου η αναγόρευσή του σε Επίτιμο Διδάκτορα του ΕΚΠΑ

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Λαρίσης και Τυρνάβου

Παρουσία του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερωνύμου πραγματοποιήθηκε στις 30 Μαΐου η τελετή αναγόρευσης του Μητροπολίτη Λαρίσης και Τυρνάβου κ. Ιερωνύμου σε Επίτιμο Διδάκτορα του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευσιολογίας της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, παρουσία Αρχιερέων, Ακαδημαϊκών, φοιτητών της Θεολογίας, κλήρου και λαού, στην μεγάλη αίθουσα του Πανεπιστημίου.

Το ore.gr κάλυψε αναλυτικά την αναγόρευση του Μητροπολίτη Λαρίσης σε Επίτιμο Διδάκτορα. Διαβάστε αναλυτικά [ΕΔΩ](#).

Στην ομιλία του αναφέρθηκε μεταξύ άλλων στην προεκλογική περίοδο: “Στην εποχή μας, περισσότερο από κάθε άλλη εποχή **καλλιεργείται η διάθεση κατάργησης και ανατροπής ορίων, όρων και αρχών**, ακόμη και σε αυτοκαταστροφικά πλαίσια, με φοβερά επιθετικό και αντιδιαλακτικό πνεύμα, καθώς και με έκδηλη την πρόθεση εκμηδένισης και καταστροφής του όποιου άλλου. Ο διάλογος γίνεται μαρτύριο, καθώς εκφυλίζεται σε παράλληλους μονολόγους των όποιων εμπλεκομένων, χωρίς διάθεση συνάντησης, παρά μόνον υπερίσχυσης.

Η πρόσφατη **προεκλογική περίοδος** νομίζω, αποδεικνύει επαρκώς τα λεγόμενα. Κι αυτό πολλές φορές επηρεάζει και τον εκκλησιαστικό χώρο, με την ανάπτυξη ξύλινου πολωτικού λόγου και την πλειοδοσία στην έλλειψη αλληλοσεβασμού, έστω και ως μεμονωμένες συμπεριφορές. Εμείς όμως, ως Εκκλησία, όπως προσφυώς δήλωσε προσφάτως ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Ιερώνυμος, πορευόμαστε! Πορευόμαστε στην προοπτική της Βασιλείας των Ουρανών!”.

Ακόμη, ο Σεβασμιώτατος μίλησε για τον σταδιακό «αποχριστιανισμό» του δικαίου: “Τέτοιου μάλιστα, ώστε πέρα από το προφανές του **σταδιακού «αποχριστιανισμού» του δικαίου**, να είναι αμφίβολο για το ποιες είναι οι γενικές ηθικές ή ιδεολογικές αρχές που διέπουν την κατεύθυνση της κοινωνίας και τη θέσπιση νομοθεσίας. Παράλληλα μέσα από ένα **συνδυασμό προκαταλήψεων, έλλειψης ενημέρωσης και παραποίησης της αλήθειας ακυρώνεται πολλές φορές ο εκκλησιαστικός λόγος πριν καν διατυπωθεί**. Πως απαντάμε σε όλα

αυτά, ιδίως στις προκλήσεις; Πως κηρύσσουμε το Ευαγγέλιο του Χριστού στον 21ο αιώνα αποδεικνύοντάς το κατορθωτό και εφαρμόσιμο;”

Παρακάτω ολόκληρη η ομιλία του Μητροπολίτη Λαρίσης:

Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἴδιόν ἐστι Χριστιανοῦ, ὡς τὸ εἰρηνοποιεῖν.

(Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Ἐπιστολή 114. PG 32.528B)

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἱερώνυμε.

Ἐξοχώτατε κ. Ὑπουργέ Παιδείας, Ἑρευνας καί Θρησκευμάτων.

Ἐλλογιμώτατε κ. Πρύτανη τοῦ Ε.Κ.Π.Α..

Σεβασμιώτατε Διευθυντά τοῦ ἐν Ἀθήναις Γραφείου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Πανοσιολογιώτατε Ἐξαρχε ἐν Ἀθήναις τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ἐλλογιμώτατε κ. Κοσμήτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Κρήτης.

Σεβασμιώτατοι καί Θεοφιλέστατοι Προσκυνητοί μοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς. |

Ἐνδοξώτατοι κ.κ. Ἀρχηγοί Γ.Ε.Α. (καί ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ κ. Α./Γ.Ε.Ε.Θ.Α.) καί Γ.Ε.Σ. καί κ. Διοικητά Δ.Α.Υ..

Ἐλλογιμώτατοι κ.κ. Πρόεδροι τῶν Τμημάτων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ε.Κ.Π.Α..

Ἐλλογιμώτατοι κ.κ. Καθηγητές τοῦ Ε.Κ.Π.Α. καί τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Ἐλλογιμώτατε κ. Γενικέ Γραμματέα Θρησκευμάτων.

Ἐντιμότητε κ. Περιφερειάρχᾳ Θεσσαλίας.

Ἐντιμότητε κ. Δήμαρχε Λαρισαίων.

Σεβαστοί μου Πατέρες καί ἀπό τήν Ἀθήνα καί ἀπό τή Λάρισα.

Ἀγαπητοί μου οἱ ἀπαξάπαντες.

Βαθύτατα συγκινημένος ἀπό τήν τιμητική γιά τήν ἐλαχιστότητά μου ἀναγόρευση σέ Ἐπίτιμο Διδάκτορα τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας καί Θρησκευσιολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ε.Κ.Π.Α., καθηκόντως ἐκφράζω εὐγνώμονες τίς εὐχαριστίες πρός τή Σύγκλητο τοῦ Πανεπιστημίου, τά Μέλη τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καί τοῦ Τμήματος, μέ τήν παρατήρηση ὅτι δόξα τῷ Θεῷ καί πολλοί ἄλλοι ἐκ τῶν ἀδελφῶν μου, Ἀρχιερέων, Κληρικῶν καί λαϊκῶν, ἀξίζουν τήν ὅμοια τιμή, καθώς διακονοῦν εὐσυνειδήτως, μετ’ ἐπιστήμης καί μέ ἀφοσίωση στόν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου. Ἀποδέχομαι δέ τήν τιμήν αὐτήν ὄχι προσωπικά, ἀλλά ὡς ἀφορῶσα εἰς τήν Ἱερά Μητρόπολη Λαρίσης καί Τυρνάβου, ὅπου ὁ Ἅγιος Θεός «σκοπὸν τέθεικέ με»[1], ἀλλά καί στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος τήν ὁποῖαν ὀλοκαρδίως ὑπηρετῶ ἀπό τή νεότητά μου. Μάλιστα δέ ἡ παροῦσα τελετή λαμβάνει χώρα σέ μιά στιγμή θά ἔλεγα προσωπικῶς ἐπετειακή, καθώς φέτος συμπληρώνονται τριάντα χρόνια ἀπό

τῆς ὀρκωμοσίας μου ὡς πτυχιούχου Νομικῆς τοῦ Πανεπιστημίου αὐτοῦ, ἀκριβῶς στήν ἴδια αὐτὴν αἴθουσα. Τότε ἐνώπιον τοῦ Πρυτάνεως καὶ τῶν σεβαστῶν μου Καθηγητῶν εἶχα ὀρκιστεῖ ὅτι «ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ περιβόλου τοῦ σεπτοῦ τούτου τεμένους τῶν Μουσῶν ἐξερχόμενος, κατ' ἐπιστήμην βιώσομαι, ἀσκῶν ταύτην δίκην θρησκείας ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Οὕτω χρήσιμον ἐμαυτὸν καταστήσω, πρὸς ἅπαντας τοὺς δεομένους τῆς ἐμῆς ἀρωγῆς καὶ ἐν πάσῃ ἀνθρώπων κοινωνίᾳ ἀεὶ πρὸς εἰρήνην καὶ χρηστότητα ἡθῶν συντελέσω, βαίνων ἐν εὐθείᾳ τοῦ βίου ὁδῷ, πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον ἀποβλέπων καὶ τὸν βίον ἀνυψῶν εἰς τύπον ἀρετῆς ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς σοφίας». Ἦταν ὑπόθεση ζωῆς ἡ τήρηση αὐτοῦ τοῦ ὅρκου. Εὐχέσθε νὰ συνεχίσω ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πιστευθέντος μοι ποιμνίου.

Τό παρόν γεγονός ἐξάλλου, ἀποτελεῖ ἀφορμὴ νὰ ὑπογραμμισθεῖ ἔτι περαιτέρω ἡ πανθομολογούμενη ἀναγκαιότητα συνεργασίας μεταξύ Ἱεραρχίας καὶ Συγκλήτου, Ἐκκλησιαστικοῦ Ἔργου καὶ Ἀκαδημαϊκῆς Θεολογίας, Ἱερᾶς Συνόδου καὶ Πανεπιστημίου. Βεβαίως, ἀπὸ τὸν Καταστατικό μας Χάρτη προβλέπεται ἡ συμμετοχὴ Ἀκαδημαϊκῶν Διδασκάλων στίς Συνοδικές Ἐπιτροπές, οἱ ὁποῖες εἰσηγοῦνται τὰ θέματα πρὸς λήψη ἀποφάσεων στήν Ἱερά Σύνοδο, ἐνῶ καὶ συνεργασία ὑπάρχει στήν διοργάνωση συνεδρίων. Ἦδη ὅμως, αὐτό φαίνεται νὰ μὴν εἶναι ἀρκετό, καθὼς ζοῦμε σέ ἐποχὴ μεταβολῶν, προκλήσεων, ἰσχυρῶν ἀμφισβητήσεων καὶ ἀνατροπῶν, ὅποτε ὁ συμπροβληματισμός καὶ ὁ συμπνευματισμός ὄχι ἀπλῶς κρίνονται ἀναγκαῖοι ἀλλὰ ἐπιβάλλονται.

Στὴν ἐποχὴ μας, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ καλλιεργεῖται ἡ διάθεση

κατάργησης και ανάτροπής όρίων, όρων και αρχών, ακόμη και σέ αὐτοκαταστροφικά πλαίσια, μέ φοβερά έπιθετικό και άντιδιαλακτικό πνεῦμα, καθώς και μέ έκδηλη τήν πρόθεση έκμηδένισης και καταστροφής τοῦ όποιου άλλου. Ό διάλογος γίνεται μαρτύριο, καθώς έκφυλίζεται σέ παράλληλους μονολόγους τών όποιων έμπλεκομένων, χωρίς διάθεση συνάντησης, παρά μόνον υπερίσχυσης. Η πρόσφατη προεκλογική περίοδος νομίζω, αποδεικνύει έπαρκώς τά λεγόμενα. Κι αὐτό πολλές φορές έπηρεάζει και τόν έκκλησιαστικό χῶρο, μέ τήν ανάπτυξη ξύλινου πολωτικού λόγου και τήν πλειοδοσία στήν έλλειψη αλληλοσεβασμοῦ, έστω και ὡς μεμονωμένες συμπεριφορές. Έμεῖς όμως, ὡς Έκκλησία, όπως προσφυῶς δήλωσε προσφάτως ὁ Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ.κ. Ιερώνυμος, πορευόμαστε! Πορευόμαστε στήν προοπτική τής Βασιλείας τών Οὐρανών! Στή βεβαιότητα τής άψευδοῦς δήλωσης τοῦ Χριστοῦ ὅτι «ή βασιλεία ή έμή οὐκ έστιν έκ τοῦ κόσμου τούτου»[2], αλλά και τής σαφοῦς παράκλησης Του πρός τόν Θεό Πατέρα «οὐκ έρωτῶ ἵνα άρης αὐτούς έκ τοῦ κόσμου άλλ' ἵνα τηρήσης αὐτούς έκ τοῦ πονηροῦ»[3]. Μέσα λοιπόν στόν κόσμο, χωρίς νά είμαστε «έκ τοῦ κόσμου»[4], δηλαδή μέ σαφῶς άλλη νοοτροπία και προοπτική αἰωνιότητας. Πορευόμαστε ὄχι πλέον σέ ένα φιλικό περιβάλλον «έκχριστιανισμένης κοινωνίας», ὅσο κι αν έπιμένει τό Σύνταγμα τής Έλληνικῆς Δημοκρατίας νά μάς χαρακτηρίζει «κρατοῦσα θρησκεία» (χαρακτηρισμός πού πολλές φορές έχει γίνει άφορμή ισχυρᾶς πολεμικῆς και έμπρόθετων παρανοήσεων), αλλά σέ άχαρτογράφητα νερά κοινωνικοῦ μετασχηματισμοῦ. Τέτοιου μάλιστα, ὥστε πέρα από τό προφανές τοῦ σταδιακοῦ «άποχριστιανισμοῦ» τοῦ δικαίου, νά είναι άμφίβολο γιά τό ποιές είναι οἱ γενικές ήθικές ή ιδεολογικές άρχές πού διέπουν τήν κατεύθυνση τής κοινωνίας και τή θέσπιση νομοθεσίας. Παράλληλα μέσα από ένα συνδυασμό προκαταλήψεων, έλλειψης ένημέρωσης και παραποίησης τής αλήθειας άκυρώνεται πολλές φορές ὁ έκκλησιαστικός λόγος πρίν καν διατυπωθεῖ. Πῶς άπαντᾶμε σέ ὅλα αὐτά, ιδίως στίς προκλήσεις; Πῶς κηρύσσουμε τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ στόν 21ο αἰῶνα αποδεικνύοντάς το κατορθωτό και έφαρμόσιμο;

Στό Γεροντικό, τό βιβλίό τῶν πρωταθλητῶν τῆς ἐρήμου, διαβάζουμε τό γνωστό περιστατικό μεταξύ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καί ἑνός ἱερέως τῶν εἰδώλων: «Ἐλεγον περὶ τοῦ ἀββᾶ Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου ὅτι ἀνέβαινέ ποτε ἐκ τῆς Σκήτεως εἰς τὸ ὄρος τῆς Νιτρίας. Καὶ ὡς ἤγγισεν εἰς τὸν τόπον, εἶπε τῷ μαθητῇ αὐτοῦ, πρόλαβε μικρόν. Καὶ ἐν τῷ προάγειν αὐτὸν συναντᾷ τινι ἱερεῖ τῶν Ἑλλήνων. Καὶ κράξας αὐτῷ ὁ ἀδελφὸς ἐφώνησε λέγων, ἔ, ἔ, δαῖμον, ποῦ τρέχεις; Στραφεῖς δ' ἐκεῖνος δίδωσιν αὐτῷ πληγὰς καὶ ἀφῆκε αὐτὸν ἡμιθανῆ καὶ ἄρας τὸ ξύλον ἔτρεχε. Καὶ προβάντος ὀλίγον συναντᾷ αὐτῷ ὁ ἀββᾶς Μακάριος τρέχοντι καὶ λέγει αὐτῷ, σωθείης, σωθείης καματηρέ. Καὶ θαυμάσας ἦλθε πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπε, τί καλὸν εἶδες ἐν ἐμοί, ὅτε προσηγόρευσάς με; Ὅτι εἰδὼν σε, φησὶν ὁ Γέρων, κοπιῶντα, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι εἰς κενὸν κοπιᾷς. Λέγει αὐτῷ καὶ αὐτός, ἐγὼ ἐπὶ τῷ ἀσπασμῷ σου κατενύγην καὶ ἔμαθον ὅτι τοῦ μέρους τοῦ Θεοῦ εἶ, ἄλλος δὲ κακὸς μοναχὸς ὑπαντῆσάς μοι ὕβρισέ με, κἀγὼ ἔδωκα αὐτῷ πληγὰς εἰς θάνατον. Καὶ ἔγνω ὁ Γέρων ὅτι ὁ μαθητὴς αὐτοῦ ἐστὶ. Καὶ κρατήσας τοὺς πόδας αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς ἔλεγεν, οὐκ ἀφῶ σε, ἐὰν μὴ ποιήσης με μοναχόν. Καὶ ἦλθεν ἐπάνω, ὅπου ἦν ὁ μαθητής, καὶ ἐβάσταξαν καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ὄρους. Καὶ ἰδόντες τὸν ἱερέα μετ' αὐτοῦ ἐξέστησαν καὶ ἐποίησαν αὐτὸν μοναχόν, καὶ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο δι' αὐτοῦ χριστιανοί. Ἐλεγεν οὖν ὁ ἀββᾶς Μακάριος ὅτι ὁ λόγος ὁ κακὸς καὶ τὸν καλὸν ποιεῖ κακόν, καὶ ὁ καλὸς ὁ λόγος καὶ τὸν κακὸν ποιεῖ καλόν.»[5].

Ἡ τακτική τοῦ Ὁσίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου δέν εἶναι δικῆς του ἔμπνευσης. Τήν τακτική αὐτή διαπιστώνουμε νά διδάσκει ὁ Ἰησοῦς χρησιμοποιῶντας τήν στόν τρόπο μέ τόν ὁποῖον συναναστράφηκε τά πλάσματά Του σέ ὅλη τή διάρκεια τῆς ἐπί γῆς παρουσίας Του. Τό πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα ὡς πρός αὐτό, εἶναι ὁ διάλογός Του μέ τήν Σαμαρείτιδα. Διάλογος εἰρηνικός καί συνάμα φοβερά δυναμικός, μιᾶς πού ὁ Χριστός μέ τή στάση Του γκρεμίζει ὅλα τά κοινωνικά στερεότυπα τῆς ἐποχῆς Του, πείθοντας καί ἐλκύοντας τά πλάσματά Του πρός Αὐτόν[6]. Οὐσιαστικά ἀναιρεῖ στήν πράξη ἕναν τρόπο σκέψης πού φρόντιζε νά καλλιεργεῖ τίς διακρίσεις μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί, ὑψώνοντας φραγμούς, νά μεθοδεύει τήν κατάργηση τῆς ἀγάπης. Τί κάνει ὁ Χριστός; Πρῶτ' ἀπ' ὅλα διαλέγεται! Ὁ ἤδη φημισμένος διδάσκαλος, ὁ ἀξιοσέβαστος καί ἀποδεκτός ἀπό τή συντριπτική πλειοψηφία τοῦ λαοῦ, ἀντί νά διεκδικεῖ τόν ἐξουσιαστικό μονόλογο, τό μονοφωνικό κήρυγμα, τό ἀπόλυτο τῆς αὐθεντίας, συζητᾷ καί καταδέχεται νά ἀκούσει ὄχι μόνον ἀπορίες, ἀλλά καί ἀντιθέσεις καί ἀμφισβητήσεις καί ἀντιρρήσεις! Διαλέγεται ἐπειδή καταδέχεται τόν ἄλλον. Στήν δέ περίπτωση τῆς Σαμαρείτιδας, καταδέχεται νά διαλεχθεῖ πρῶτα πρῶτα μέ τόν ἀλλόθρησκο. Ὁ μόνος κήρυκας τῆς ἀληθείας δέν ἀπορρίπτει, δέν ἐπιτιμᾷ τόν πλανεμένο, ἀλλά φωτίζει καί ἀποκαλύπτει ἐξίσου τήν μοναδικότητα τῆς Πίστης. Ἐπειτα ὁ Χριστός καταδέχεται νά συζητήσῃ μέ ἀλλόφυλο. Σέ ἐποχή ἑξαρσης τῶν ἀντιθέσεων μεταξύ γειτονικῶν λαῶν, ὁ κατά τό ἀνθρώπινο στοιχεῖο Ἰουδαῖος Χριστός συνομιλεῖ μέ τόν κατ' ἐξοχήν ἐθνικό ἐχθρό. Τέλος, καταδέχεται νά διαλεχθεῖ μέ ἀλλόφυλλο. Σέ ἐποχή ἀποκλεισμῶν καί ἐκμετάλλευσης τῶν γυναικῶν, ὁ ἄνδρας Χριστός συνομιλεῖ ἰσότιμα μέ τήν Σαμαρείτιδα γυναίκα, διδάσκοντάς της Θεολογία καί καθοδηγώντας τήν στήν ἀλήθεια. Τήν ἴδια στιγμή δοκιμάζει τίς ἀντοχές τῶν μαθητῶν Του μέ τό νά μήν τούς ἐξηγεῖ τίποτε! «Ἐθαύμασαν ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς;»[7]. Δέν τούς ἐξηγεῖ τίποτε, γιατί δέν ὑπάρχει τίποτε νά ἐξηγήσῃ. Δέν εὐθυνόταν Αὐτός γιά τά κοινωνικά, ἐθνικά, φυλετικά, ἔμφυλλα ἢ καί θρησκευτικά στερεότυπα πού ἡ πονηρία καί οἱ σκοπιμότητες τοῦ κόσμου τούς εἶχαν καλλιεργήσει. Καί χωρίς ἕνα λόγο, τούς προσκαλεῖ νά ἀναλογισθοῦν τί παράδειγμα τούς δίνει καί τούς ἀπελευθερώνει ἀπό ὅλα αὐτά, ἀναδεικνύοντας τήν προτεραιότητα τῆς διακονίας, τῆς ἀλήθειας, τῆς ἀγάπης.

Αυτόν τόν μοναδικό συνδυασμό ειρηνικής προσέγγισης καί δυναμικής αλήθειας βλέπουμε νά ὑπηρετεῖ ὁ Χριστός καί νά τόν κορυφώνει τή στιγμή τοῦ πάθους Του. Ἦδη κατά τή στιγμή τῆς σύλληψής του, ἔξαιτίας αὐτῆς τῆς ειρηνικῆς συμπεριφορᾶς πού ὑπογραμμίζει τή δυναμική αλήθεια τῆς Πίστης, συμβαίνει κάτι παράδοξο. Αὐτοί πού ἔχουν σταλεῖ γιά νά Τόν συλλάβουν, μόλις τούς λέει ποιός εἶναι, πέφτουν κάτω χωρίς καμία πράξη βίας: «Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ’ αὐτόν, ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς· τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ εἰμι. (...) ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε· τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν·»[8]. Μὲ μόνην τὴν ἀπλή παραδοχή τοῦ ποιός εἶναι, χωρίς ὄπλο, χωρίς βία ἀπωθεῖ καί ρίχνει ὅλο ἐκεῖνο τό πλῆθος τῶν ὀπλισμένων, τῶν φοβερῶν στήν ὄψη, τῶν δυνατῶν. Θά μᾶς πεῖ ὁ Κύριλλος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας: «πράω τε καὶ ἡμέρω λόγω προσδιαλεχθεῖς, καταστρώννυσιν εἰς γῆν τῶν ζητούντων τόν ὄχλον, ἵν’ ἐκεῖνο μάθωμεν, ὅτι τῶν γεννητῶν ἡ φύσις ἀφορήτως ἔχουσα καὶ πρὸς ἓνα τοῦ Θεοῦ λόγον, καὶ τοῦτον φιλόνητον, πῶς ἂν διοίσῃ τὴν ἀπειλήν;». Δίδοντάς μας παράδειγμα ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας ἔναντι τῶν χειρότερων ἀνθρώπων, ταπεινῶνεται ἐνώπιον τους μέ τό νά παραδίδεται σέ αὐτούς, τὴν ἴδια στιγμή πού τούς δίνει ἀπόδειξη τῆς θείας δυνάμεώς Του. Τό μήνυμα σέ ἐμᾶς σαφές. Στά τῆς Ἐκκλησίας, στά τῆς Θεολογίας, ἡ χρῆση ἀνθρώπινων μέσων καὶ μεθόδων, μᾶλλον

κάνει ζημιά, καθώς έγκυβωτίζει σέ σχήματα τοῦ παρόντος κόσμου τό ἄπειρο τῆς Θείας Ἀλήθειας, ἀποϊεροποιώντας το καί ὑποβιβάζοντάς το.

Ἀλλά καί στή συνέχεια, ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιερέως Ἄννα ἡ σταθερά εἰρηνική στάση τοῦ Χριστοῦ καταπλήττει, φέρνοντας σέ ἀμηχανία τούς διώκτες του: «Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. τί με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἶδασιν ἂν εἶπον ἐγώ. ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκώς ἔδωκε ράπισμα τῷ Ἰησοῦ εἰπών· οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ· ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;»[9]. Οὔτε ὀργή, οὔτε θυμός, οὔτε ἀγανάκτηση. Ὑπεράσπιση τῆς Ἀλήθειας πού μέ τή δημόσια δράση Του εἶχε κηρύξει, χωρίς κἄν ἀπόρριψη τοῦ προσώπου ἐκείνου πού τόν ράπισε! Τό ἀποτέλεσμα, νά μήν μπορεῖ νά τά βγάλει πέρα ὁ ἔμπειρος Ἄννας καί νά ἀναγκασθεῖ νά Τόν στείλει δεμένο στόν Καϊάφα.

Ἐκεῖ ὅμως, ὅπου πραγματικά ξεκαθαρίζει τούς εἰρηνικούς ὅρους μέ τούς ὁποίους ἐπιθυμεῖ νά πορευτεῖ ἡ Ἐκκλησία Του στόν κόσμο ὁ Χριστός, εἶναι στόν διάλογο μέ τόν Πιλάτο, τόν ἐκπρόσωπο τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, τῆς περιφρόνησης τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας, τῆς ἐκμετάλλευσης τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν ἄνθρωπο: «Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλάτος καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἡγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος· οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· σὺ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· τί ἐστὶν ἀλήθεια;»[10]. Μπροστά στό ἐξουσιαστικό φαινόμενο ὁ Χριστός ξεκαθαρίζει ὅτι ἀρνεῖται νά ταυτιστεῖ, καθώς αὐτό κινεῖται σέ ἐγκοσμιοκρατική κατεύθυνση, τήν ἴδια στιγμή πού ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν δέν ἔχει καμία σχέση πρός ὅ,τι ὁ πεπερασμένος νοῦς τοῦ ἀνθρώπου μπορεῖ νά ὑποθέσει. Ἀλλά καί ἡ ρητὴ ἀπόρριψη τῆς βίας ἐμπεριέχεται στίς ἀπαντήσεις τοῦ Χριστοῦ πρός τόν Πιλάτο, καθώς προτάσσεται ἡ μαρτυρία τῆς ἀλήθειας.

Ἐκεῖ ὅμως, ὅπου ὁ Χριστός ἀνέδειξε τό φιλόανθρωπο, τό εἰρηνικό, τό εἰρηνοποιό στοιχεῖο ὡς τή λυδία λίθο γιά τήν ἐπικράτηση τῆς ἀλήθειάς Του στή γῆ, ἦταν ἡ στιγμή τῆς συγγνώμης πρὸς τοὺς σταυρωτές Του: «ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε· πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι.»[11]. Παρά τόν πόνο, παρά τόν εὐτελισμό, παρά τή βία καί τό μῖσος, ὁ Χριστός παραμένει εἰρηνικός καί ἐπιβάλλεται μέσω τῆς συγχωρητικότητος καί τῆς ἀπόρριψης κάθε μορφῆς ἐκδίκησης ἢ ἀνταπόδοσης.

Τελικά, ὁ μόνος εἰρηνοποιός εἰρηνικά παραδίδει μέ κυρίαρχο τρόπο τό πνεῦμα Του, πορευόμενος πρὸς τόν θάνατο, χωρίς νά καταληφθεῖ ἢ νικηθεῖ ἀπὸ αὐτόν: «ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς εἶπε, τετέλεσται, καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα.»[12]. Οὔτε ὕβρεις, οὔτε ἀπέχθεια, οὔτε κἂν ἡ παραμικρὴ ὑποψία ἀπόρριψης ἢ περιφρόνησης τῶν σταυρωτῶν Του. Περνᾷ μέσα ἀπὸ τόν πλέον μαρτυρικό καί ἐπονείδιστο θάνατο μέ τόν πλέον εἰρηνικό καί μεγαλειώδη τρόπο.

Καί μετὰ ἔρχεται ἡ Ἀνάστασις! Οἱ ταραγμένοι ἀπὸ ὅλα τὰ τραγικά πού προηγήθηκαν, Μαθητές μαζεύονται στό γνωστό ὑπερῶο τῶν Ἱεροσολύμων, ὄντας ἐπιπλέον φοβισμένοι γιά τυχόν διώξεις ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων, χωρίς νά ξέρουν τί νά κάνουν. Καί τότε «ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς»! Τό διαβάζουμε στό Εὐαγγέλιο τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Ἀγάπης: «Οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς, εἰρήνη ὑμῖν»[13]! Ἐμφανίζεται Ἀναστημένος ὁ Χριστός καί ἡ πρώτη του λέξη εἶναι

«εἰρηνεύστε, ἡρεμῆστε, ἡσυχάστε»! Γιατί; Γιατί ἄλλοιῶς δέν θά μπορέσουν νά συνειδητοποιήσουν οἱ μαθητές τί συνέβη, ὥστε νά τό βιώσουν καί νά τό χαροῦν! Νά τό ἐγκολπωθοῦν καί νά ταυτιστοῦν! Νά τό κάνουν κήρυγμα καί ὑπόθεση ζωῆς! Ἡ Ἀλήθεια τῆς Ἀνάστασης χρειάζεται τήν Εἰρήνη τῆς ψυχῆς γιά νά προχωρήσει ἡ πνευματική ὠρίμανση καί χαρίτωση.

Κι αὐτή ἡ εἰρήνη ἦταν ἡ κατ' ἐξοχήν διήκουσα ἔννοια στίς ἐνέργειες καί τίς πράξεις τῶν Ἀποστόλων, τῶν Μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, τῶν Κηρύκων τῆς Ἀληθείας Του σέ ὅλα τά ἔθνη. Χαρακτηριστικό καί κατ' ἐξοχήν ἀντιπροσωπευτικό τοῦ Ἀποστολικοῦ ἥθους πού τό Πνεῦμα τό Ἅγιο μετά τήν Πεντηκοστή εἶχε ἐμφυσήσει στίς καρδιές τους εἶναι τό περιστατικό πού περιγράφουν οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων στούς Φιλίππους. Ὁ Παῦλος καί ὁ Σίλας ἀπελευθερώνουν μιά δυστυχημένη ὑπαρξη ἀπό τό «πνεῦμα πύθωνος»[14] πού τήν βασάνιζε, ὅποτε οἱ κύριοι αὐτῆς πού τήν ἐκμεταλλεύονταν γιατί «ἐργασίαν πολλήν παρείχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη»[15], τούς συκοφαντοῦν μέ προκλητικό τρόπο, ὥστε «συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καί οἱ στρατηγοὶ περιρρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐκέλευον ραβδίζειν, πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς· ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφώς ἔβαλεν αὐτούς εἰς τήν ἐσωτέραν φυλακὴν καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἡσφάλισατο εἰς τὸ ξύλον»[16]. Πῶς ἀντιδροῦν ὁ Παῦλος καί ὁ Σίλας; Στό πιό ἀνήλιαγο κάτεργο, γεμάτοι πληγές ἀπό τά ρωμαϊκά φραγγέλια, καταδικασμένοι σέ ἀπόλυτη ἀκίνησία στήν ξυλοπέδη, κατεξευτελισμένοι ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τῆς πόλης, κάνουν κάτι πού προξενεῖ δέος καί συνάμα ἔκπληξη, καθὼς εἶναι τόσο αἰφνίδια ἡ στάση τους καί τόσο μὴ ἀναμενόμενη ἡ συμπεριφορά τους, ὥστε νά προξενεῖ θαυμασμό καί κατάπληξη ὄχι μόνον στούς τότε ἀνθρώπους πού ὑπῆρχαν μέσα στή φυλακή, ἀλλὰ καί διαχρονικά σέ ὅλους ὅσους ἀνά τούς αἰῶνες μελετοῦν τήν περικοπὴ αὐτή. «Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν Θεόν· ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι.»[17]. Γύρω στά μεσάνυκτα ἡ φυλακή ἀναταράζεται ἀπὸ κάτι τό περίεργο. Ὁ χῶρος πού μέχρι τότε μόνο τά βογκητὰ τοῦ βασανισμοῦ καί τίς κατάρεις τῶν φυλακισμένων εἶχε συνηθίσει νά ἀκούει, ἀντηχεῖ ἀπὸ κάτι τό πρωτόγνωρο. Ἀπὸ ὕμνους πρὸς τὸν Ἀληθινὸ Θεό! Καί ποιοὶ ψάλλουν; Οἱ προηγουμένως μαστιγωθέντες, προπηλακισθέντες καί φυλακισθέντες, οἱ ὅποιοι κανονικά θά ἔπρεπε νά ἦταν ἐξαντλημένοι καί νά ἀποζητοῦν στὸν ὕπνο μιά μικρὴ παρηγοριά γιά τά δεινὰ τους! Εἰρηνικοὶ ψάλλουν ἐκφράζοντας τήν πνευματικὴ τους χαρά. Γιατί χαρά; Γιατί εἶχαν αἴσθησις τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ὅπως ἄλλοτε μέ τὸν Ἰωσήφ στή φυλακὴ τῶν Αἰγυπτίων, ἢ μέ τὸν Δανιήλ στὸν λάκκο τῶν λεόντων, ἢ μέ τούς Ἁγίους Τρεῖς Παῖδας στήν κάμινο τῶν Βαβυλωνίων! Γι' αὐτό καί ἐκεῖνοι ἦταν ἡσυχοί, εἰρηνικοὶ καί εὐθυμοὶ ὥστε νά φθάνουν ἀκόμη καὶ νά ψάλλουν! Δέν ἦταν οὔτε ὦρα, οὔτε

τόπος προσευχής. Κι όμως, ψάλλουν για να εκφράσουν την ειρήνη της ψυχής τους. Κι αυτό συνεπιφέρει κάτι θαυμαστό. Οί άλλοι φυλακισμένοι σαστίζουν και σέβονται. Δέν τούς φωνάζουν να σταματήσουν και να τούς αφήσουν να κοιμηθούν, αλλά σιωπηλοί ξαγρυπνούν, ακοῦν τά λόγια τῶν ὕμνων και παρατηροῦν τόν εἰρηνικό τρόπο πού ψάλλει ἡ καρδιά τῶν παράξενων αὐτῶν συγκρατουμένων τους. Ἀκόμη και οἱ πιο σκληρές καρδιές σαγηνεύονται ἀναγνωρίζοντας τήν ἀπό Θεοῦ προέλευση τοῦ ὅλου κλίματος και γεγονότος[18].

Ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος»[19] περί τῶν Βίων τῶν Ἀγίων, ὅπου τό εἰρηνικό της συμπεριφορᾶς και ἡ δυναμική υπεράσπιση της ἀλήθειας ἀναδεικνύουν τήν ἔννοια τοῦ μαρτυρικοῦ φρονήματος. Ἀντί ἄλλου ἀναφέρω τήν ἀπάντηση πού ἔδωσε ὁ Ἅγιος Ἰουστῖνος Πόποβιτς, σέ ἐποχές δύσκολες για τήν Ἐκκλησία, ιδίως της Σερβίας, ὑπό καθεστῶς ἀπροκάλυπτα ἀντιεκκλησιαστικό, σέ ὅσους τοῦ ἀντέτειναν ὅτι δέν ἔχει μόνον ὁ Χριστιανισμός μάρτυρες, ἀλλά και πολλές ιδεολογίες. Ἡ ἀπάντησή του ἦταν ὅτι ναί μέν και ἄλλοι υπέστησαν μαρτυρικό θάνατο για τά ὅσα πρέσβευαν, ἡ διαφορά ὅμως, μέ τούς Χριστιανούς Μάρτυρες εἶναι ἡ ἑξῆς. Ἄν τήν τελευταία στιγμή σταματοῦσε και ἀκυρωνοταν τό μαρτύριο, τά ὑποψήφια θύματα τῶν δημίων τους θά γύριζαν να πάρουν τήν ἐκδίκησή τους, ἔστω προπηλακίζοντας, ἂν ὄχι και θανατώνοντας αὐτούς πού ἦταν ἔτοιμοι να τούς φονεύσουν. Οἱ Χριστιανοί ὅμως Μάρτυρες, θά ἀποχωροῦσαν εἰρηνικοί, εὐλογῶντας τούς παρ' ὀλίγον δημίους τους και ἀναρωτώμενοι γιατί ὁ Ἅγιος Θεός δέν ἐπέτρεψε τήν θριαμβευτική εἴσοδό τους στήν ἐπουράνια Βασιλεία. Αὐτό ἐξάλλου τό ἦθος τῶν Μαρτύρων, τό εἰρηνικό και ἀόργητο, συνετέλεσε στό να

έχουμε φοβερά περιστατικά μεταστροφής προς την Πίστη, όχι μόνον ανθρώπων που παρακολουθοῦσαν τό Μαρτύριο, αλλά καί τῶν ἰδίων τῶν δημίων.

Ἐχει νομίζουμε ἐπαρκῶς ἀποδειχθεῖ ὅτι τό ἥθος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἥθος εἰρήνης καί εἰρηνοποιό. Παρά ταῦτα, ὀφείλουμε νά ὁμολογήσουμε ὅτι στά πλαίσια τῆς μακραίωνης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ὑπῆρξαν ἐκτροπές καί ἀποκλίσεις ἀπό τό ἥθος αὐτό. Πάντα δέ αὐτές οἱ ἐκτροπές καί ἀποκλίσεις ἐξέθεταν τήν Ἐκκλησία καί τήν ἔφερναν σέ δύσκολη θέση, καθῶς πολλοί ἀπό τούς ἐχθρούς Της ἔσπευδαν νά ἀναδείξουν τήν ἀντίφαση πρὸς τήν διδασκαλία καί τό ἥθος τοῦ Ἰδρυτῆ Της. Κι ἡ Ἐκκλησία ὅμως, ποτέ δέν ἔσπευσε νά ἀποδεχθεῖ ἢ νά ἀνεχθεῖ τέτοιες συμπεριφορές. Κι ἂν πρὸς στιγμὴν ἐπικρατοῦσαν, ἰδίως σέ ἐποχές πού ὑπῆρχε ἔντονος κρατικός παρεμβατισμός στά τῆς Ἐκκλησίας, τελικά γίνονταν ἀντικείμενο ἀποδοκιμασίας καί ἀπόρριψης. Ἐξ οὗ καί ἡ γνωστὴ ἀρχή τοῦ κανονικοῦ δικαίου: «τὰ παρὰ τοὺς κανόνας γινόμενα οὐ κανονίζονται». Δηλαδή, ἀκόμη καί ἂν πρὸς καιρὸν ἐπικρατήσῃ μιὰ ἀντικανονικὴ κατάσταση στήν Ἐκκλησία, αὐτό δέν σημαίνει ἀποδοχή τῆς ἢ δημιουργία τετελεσμένου ἢ προηγούμενου, ἀλλὰ μέριμνα γιὰ διόρθωση καί ἐπιστροφή στό Θεοδίδακτο ἥθος.

Σήμερα ἡ Ἐκκλησία πορεύεται ἀντιμετωπίζοντας τίς προκλήσεις τῆς μετανεωτερικότητας. Προκλήσεις πού σημασιοδοτοῦν ἀνατροπές, ὅχι πάντα ἐπ' ὠφελεία τῶν κοινωνιῶν, σέ ἕναν κόσμον κατακερματισμένο, ὑποδουλωμένο στή βία, τήν ἀδικία καί τόν θάνατο. Μὲ τήν κατάσταση αὐτὴ τοῦ κόσμου ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά συμφιλιωθεῖ, οὔτε νά τήν ἀνεχθεῖ, πολλῶ δέ μᾶλλον νά ἐπηρεασθεῖ. Τό γεγονός ὅτι διακονοῦμε μιὰ Βασιλεία «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»[20], μέ ἥθος δυναμικῆς ἀλήθειας καί εἰρήνης «οὐ καθῶς ὁ κόσμος δίδωσι»[21], μᾶς ἐπιβάλλει νά διαφοροποιούμαστε ἀπὸ τίς ἐπιλογές τοῦ κόσμου. Αὐτό ὅμως, δέν σημαίνει ὅτι ἀπορρίπτουμε τόν κόσμον, ἀλλὰ πιστοί στήν κλήση τοῦ Μεγάλου Ἀρχιεπίσκοπου Χριστοῦ ἀναδεχόμαστε τό ἔργο νά μεταμορφώσουμε τόν κόσμον. Ὁ ἴδιος εἶχε δηλώσει ὅτι σκοπὸς τῆς ἐπὶ γῆς παρουσίας Του δέν ἦταν «ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ»[22]. Καί στήν προσευχή πού ὁ Ἰδιος μᾶς παρέδωσε, μᾶς δίδαξε νά προσευχόμαστε νά ἐπικρατήσῃ τό Θεῖο θέλημα «ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς»[23]. Βέβαια, μετὰ ἀπὸ εἴκοσι-ἕναν αἰῶνες χριστιανικῆς παρουσίας, παρά τίς σπουδαῖες μεταρρυθμίσεις σέ πολλοὺς τομεῖς, ἰδίως τῇ νομοθεσίᾳ, «ἐπὶ τό φιλάνθρωπότερον» πού ἡ Ἐκκλησία πέτυχε, δέν μπορούμε νά ποῦμε πὼς ὁ κόσμος ἄλλαξε. Προφανῶς καί ἰσχύει, ἴσως σέ μεγαλύτερο βαθμό, ἡ διαπίστωση τοῦ Ἀποστόλου καί Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη στήν πρώτη του Καθολικὴ ἐπιστολὴ ὅτι «ὁ κόσμος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται»[24]. Αὐτό ὅμως, ποτέ δέν ἦταν γιὰ τήν Ἐκκλησία ἀφορμὴ ἀποθάρρυνσης ἢ τροποποίησης τοῦ ἥθους Της! Εἴμαστε ταγμένοι νά προσπαθοῦμε, βέβαιοι ὅτι τό ἔργο τῆς ἐκκλησιοποίησης τοῦ κόσμου ἐν μέρει θά ἐπιτυγχάνεται στήν παροῦσα ζωὴ, θά

όλοκληρωθεῖ δέ στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Καί ἀναλίσκώμεθα σέ πολλά μέ τήν πεποίθηση ὅτι τίποτε δέν γίνεται μάταια, καθώς τό Πνεῦμα τό Ἅγιο πού «ὅλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας», συνεργεῖ στά ἔργα μας ὁδηγώντας σέ καρποφορία «ἐν καιρῷ εὐθέτῳ»[25].

Ἐπιτρέψτε μας κάποιες παραμέτρους τοῦ τρόπου ἐργασίας τῆς Ἐκκλησίας ἐν κόσμῳ νά τίς ἐξετάσουμε εἰδικότερα. Τό βασικότερο πρόβλημα πού ἀντιμετώπισε καί ἀντιμετωπίζει ἡ Ἐκκλησία ἀπό ἱστορικῆς καταβολῆς της τήν γενέθλιο ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, εἶναι ἡ σχέση Της μέ τό ἐξουσιαστικό φαινόμενο. Στίς ἡμέρες μας ἔχει ἐπικρατήσῃ ὁ ὅρος «σχέσεις Ἐκκλησίας καί Πολιτείας», ὁ ὁποῖος πλέον ἔχει ξεπεραστεῖ ἀπό τήν ἴδια τήν ἱστορική ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων. Καί τοῦτο διότι ὁ ὅρος ἐπιμένει νά ὑπονοεῖ ὅτι ἡ μία Πολιτεία μέ τήν μία Ἐκκλησία μποροῦν νά συνδιαλέγονται καί νά ρυθμίζουν τίς σχέσεις τους. Αὐτό πιθανόν νά ἦταν ἀληθινό καί ἐπαρκές σέ περιόδους ἀπομονωτισμοῦ καί κυριαρχίας τοῦ Κράτους, ἰδίως τοῦ ἐθνικοῦ. Ὅμως, πλέον χάρη στήν τεχνολογική ἐξέλιξη καί τόν κοινωνικό μετασχηματισμό, οἱ ἐποχές τῆς τοπικῆς ἐσωστρέφειας καί τῆς θεσμικῆς αὐτάρκειας ἔχουν παρέλθει. Ἦδη ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχει συναίσθηση τοῦ ὅτι ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς δεκαπέντε Αὐτοκέφαλες ἀνά τόν κόσμο Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες χωρίς νά ἀποτελοῦν ὁμοσπονδία Ἐκκλησιῶν, παρά μόνον διασφαλίζοντας τό ἱερώτατο ἀγαθό τῆς Εὐχαριστιακῆς Κοινωνίας, συναπαρτίζουν τήν Μία, Ἁγία, Καθολική καί Ἀποστολική Ἐκκλησία. Ἀπό τήν ἄλλη, ἡ Ἑλληνική Πολιτεία μέ τό νά εἶναι ἐνεργό μέλος ὑπερεθνικῶν σχηματισμῶν, ἰδίως μέ τήν ἐνεργή ἔνταξη καί δυναμική συμμετοχή της στήν Εὐρωπαϊκή Ἑνωση, δέν μπορεῖ νά ἀποφασίζει αὐτοτελῶς ἀλλά σέ ἐναρμόνιση πρός τό κοινοτικό κεκτημένο καί τήν εὐρωπαϊκή νομοθεσία. Τίς παραμέτρους αὐτές τίς ἔχει ἤδη ἀναδείξει, ἂν καί σέ προγενέστερη κοινωνικοπολιτική συγκυρία, ὁ Εὐάγγελος Βενιζέλος μέ τό γνωστό σχετικό βιβλίο του[26]. Ἴσως ἐπανέρχεται ὡς πλέον πλήρης, ἡ ὁρολογία τοῦ σπουδαίου Πατρός τῆς Ἐκκλησίας μας, τοῦ Μεγάλου Φωτίου, ὁ ὁποῖος σέ ἓνα κείμενό του ὄχι ποιμαντικό ἢ θεωρητικό, ἀλλά νομικό καί ξεκάθαρα πρακτικό, τήν «Εἰσαγωγή» ἢ «Ἐπαναγωγή», μιᾶς γιά «Βασιλεία» καί «Ἱερωσύνη», ἀναφερόμενος στήν κοσμική ἐξουσία καί τήν Ἐκκλησία. Ὁ λόγος πού ὁ Μέγας Φώτιος χρησιμοποιοῖ τήν ὁρολογία αὐτή, δέν ἔχει νά κάνει μόνο μέ τή νομική πρακτική τῆς ἐποχῆς του, ἀλλά καί τήν προσπάθειά του νά ὑποδηλώσῃ μιᾶ Πολιτεία ὄχι τόσο εὐνοϊκά διακεείμενη ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας, μιᾶς πού τήν ἐποχή τοῦ μεγάλου Πατρός ἦταν συστηματική ἡ προσπάθεια τῆς «ἀνακαθάρσεως τῶν νόμων», δηλαδή τῆς ἐπανεξέτασης τοῦ συνόλου τῶν νομικῶν διατάξεων, ὥστε νά καταργηθοῦν ὅσες οἱ Ἰσαυροὶ Αὐτοκράτορες εἰσήγαγαν, ἰδίως μέ τήν «Ἐκλογή», κυρίως διότι ἀπηχοῦσαν τό εἰκονομαχικό πνεῦμα, ἀλλά καί γιατί πρώτη φορά εἰσήγαγαν ποινές ἀκρωτηριασμοῦ στά πλαίσια ἐπηρεασμοῦ ἀπό τίς ἀνατολικές ἐπαρχίες τῆς

Αυτοκρατορίας, όπου δέχονταν έπιρροές από τόν Μονοφυσιτισμό καί τό Ίσλάμ.

Άσχέτως πάντως όρολογίας, ή αλήθεια είναι ότι ή Έκκλησία κατά τή μακραίωνα ιστορία Της αντιμετώπισε πολλές καί διαφορετικές προκλήσεις από όλες τίς μορφές διακυβέρνησης κρατών στά όποία ζούσαν οί πιστοί της. Αυτοκρατορίες, όλοκληρωτικά καθεστώτα, φιλελεύθερες δημοκρατίες, έθνη μέ χριστιανικούς θεσμούς καί έθνη μέ άλλα θεσμοθετημένα δόγματα, κοσμικά κράτη – μερικά από τά όποία αποδείχθηκαν φιλικά πρός τόν θεσμό τής Έκκλησίας, μερικά έχθρικά, καί άλλα αδιάφορα. Ώστόσο, ανεξάρτητα από τό πολιτικό καθεστώς στό όποίο υπέκειντο, ή κύρια προτεραιότητα τών Χριστιανών καί τό κριτήριο αντιμετώπισής του ήταν ή τέλεση (κάποτε φανερά, κάποτε κρυφά) τής Θείας Εύχαριστίας, δηλαδή μιās ειρηνικής Λειτουργίας πού πάντα υπαγορεύει καί τό ήθος τής Έκκλησίας σέ κάθε έποχή ως ειρηνικό καί φιλόανθρωπο. Καί παρά τίς δεδομένες αναφορές τών έκκλησιαστικών κειμένων γιά τήν προτεραιότητα τής Βασιλείας τών Ούρανών, οί Χριστιανοί ούδέποτε αδιαφόρησαν γιά τήν επίγεια πατρίδα καί τήν κοινωνία στήν όποία ζούσαν. Έτσι, αν καί είναι δεδομένη ή πρόσκληση «μη πεποίθατε επ' άρχοντας, επί υιούς ανθρώπων, οίς ούκ έστι σωτηρία»[27], καθώς καί ή διαπίστωση πώς «ού γάρ έχομεν ωδε μένουσαν πόλιν, αλλά τήν μέλλουσιν έπιζητούμεν»[28], πάντα ή Έκκλησία μέ βάση τό ειρηνοποιό ήθος Της παρενέβαινε γιά νά καταδικάσει κάθε είδους θεσμική διαφθορά καί όλοκληρωτισμό, αρνούμενη νά συμπράξει πρός τό όποιο άδικο καί κυρίως νά παραδώσει λαούς στήν όργανωμένη καταπίεση. Καί ένώ είναι αλήθεια πώς ή Έκκλησία δέν διευκόλυνε τήν βία μέ προσχήματα πολιτικά, συνιστώντας υπακοή, είχε πάντα τήν κόκκινή Της

γραμμή όπως αυτή διατυπώθηκε από τον ίδιο τον Απόστολο Πέτρο στο Μέγα Συνέδριο της Ιερουσαλήμ, ή όποια ήταν ή επίσημα εγκαθιδρυμένη νομική αρχή της Ιουδαίας. Όταν οι εντολές μιᾶς νόμιμα εγκαθιδρυμένης πολιτικής εξουσίας έρχονται σέ αντίθεση πρός τίς εϋθύνες μας ως χριστιανῶν, τότε «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις»[29].

Σέ πολλές χώρες τοῦ κόσμου σήμερα, ή πολιτική τάξη, ή ἐλευθερία, τά ἀνθρώπινα δικαιώματα καί ή δημοκρατία ἀποτελοῦν πραγματικότητες, τίς ὁποῖες μποροῦν νά ἐμπιστεύονται οἱ πολῖτες. Χαρακτηριστικό τῶν κοινωνιῶν αὐτῶν εἶναι τό θεμελιῶδες προνόμιο τῆς ἐλευθερίας μέσα σέ μιά ὀργανωμένη Πολιτεία. Πρόκειται πράγματι γιά μιά κατάκτηση καί ἐξέλιξη, στήν πορεία τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, καί θά ἦταν παράλογο καί ἔκφραση ἀγνωμοσύνης ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν νά μήν αἰσθάνονται πραγματική εὐγνωμοσύνη ἀπέναντι στό ἰδιαίτερο δημοκρατικό πνεῦμα πού ἄλλοῦ ὑπάρχει, ἄλλοῦ ἀποτελεῖ διεκδίκηση. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὑποστηρίζει ἐνεργά καί ἐργάζεται με σκοπό τή διατήρηση καί ἐπέκταση τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καί παραδόσεων μέσα στό νομικό, πολιτισμικό καί οἰκονομικό πλαίσιο τῶν ἀντιστοιχῶν κοινωνιῶν, καθώς ἐκφράζουν ἐπί γῆς τό εἰρηνικό καί φιλόανθρωπο τοῦ ἡθους Της, δίνοντάς Της τήν εὐκαιρία νά κηρύττει χωρίς περιορισμούς τήν Θεόδοτη Ἀλήθειά Της. Βεβαίως, ἰδίως στήν ἐλληνόφωνη Ὁρθόδοξία, κινδυνεύουμε ἀπό τόν ἐπικίνδυνο πειρασμό νά παραδοθοῦμε στή φανταστική νοσταλγία μιᾶς «χρυσῆς ἐποχῆς», ή ὁποῖα ἔχει πρό πολλοῦ παρέλθει, ἔχοντας τήν ἐντύπωση ὅτι αὐτή ἀποτελεῖ τό ἰδανικό Ὁρθόδοξο πολίτευμα. Αὐτό τό μόνο πού μπορεῖ νά προκαλέσει εἶναι σύγχυση πρόσκαιρων πολιτικῶν μορφῶν, ὅπως, γιά παράδειγμα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, μέ τήν οὐσία τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίως τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων. Δέν ἐπιτρέπεται νά παραθεωροῦμε ὅτι ἱστορικά, τά εἰδικά προνόμια τῆς Ἐκκλησίας ὅταν αὐτή ὑπῆρχε κάτω ἀπό μιά χριστιανική πολιτική ἡγεσία ἴσως νά ἐπέτρεπαν τήν κυοφορία καί διαμόρφωση ἑνός ἰδιαίτερου Ὁρθόδοξου ἡθους στίς χῶρες ἐκεῖνες μέ Ὁρθόδοξο χριστιανικό πληθυσμό, ἀλλά εἶχαν ἐπίσης τό ἀτυχές παρεπόμενο νά δεσμεύσουν τήν Ἐκκλησία μέ ὀρισμένους παραμορφωτικούς περιορισμούς. Αὐτό κάποιες φορές ὁδήγησε στή συγχώνευση τῆς ἐθνικῆς, ἐθνοτικῆς καί θρησκευτικῆς ταυτότητας, μέχρι τοῦ σημείου νά χρησιμοποιοῦνται ὡς ὄργανα γιά τήν προώθηση ἐθνικῶν καί πολιτισμικῶν συμφερόντων ἀλλοιώνοντας τό χαρακτήρα καί τήν ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας.

Τό 1872 ή Σύνοδος τῆς Κωνσταντινούπολης καταδίκασε τόν «ἐθνοφυλετισμό», τήν ὑποταγή δηλαδή, τῆς Ὁρθόδοξης πίστες σε ἐθνοτικές ταυτότητες καί ἐθνικά συμφέροντα. Ἡ ἀγάπη τοῦ καθενός πρός τήν πατρίδα καί τόν ἰδιαίτερο πολιτισμό του ἀποτελεῖ ἕνα συναίσθημα, τό ὁποῖο θά πρέπει νά ἐπαινεθεῖ, ἐφ' ὅσον ὅμως παραμένει ταυτόχρονα καί μιά γενναιόδωρη στάση, συνδεδεμένη μέ τήν προθυμία

νά αναγνωριστεί ὁ ὅποιος ἄλλος καί ἡ συμβολή του. Καί ὁ πατριωτισμός μπορεῖ νά εἶναι ἓνα θετικό καί ὑγιές συναίσθημα, ἐφ' ὅσον δέν ὀδηγεῖ στήν εἰδωλοποίηση καθεστώτων, ταυτοτήτων καί θεσμῶν, ιδίως ὅταν μία χώρα ἔχει καταστεῖ βαθιά ἄδικη ἢ καταστροφική. Ἐνα εἶδος «χριστιανικοῦ ἐθνικισμοῦ» εἶναι ἀδιανόητο, ὅπως καμία μορφή ἐθνικισμοῦ δέν μπορεῖ νά γίνει ἀνεκτὴ ἀπὸ τή χριστιανική συνείδηση. Αὐτό ἀναγκαζόμαστε νά τό ὑπογραμμίσουμε στήν παροῦσα συγκυρία, λόγω τῆς ἀπροσδόκητης ἐπανεμφάνισης, σέ μεγάλο μέρος τοῦ κόσμου, τῶν πλέον κακόβουλων ἰδεολογιῶν ταυτότητας, στίς ὁποῖες συμπεριλαμβάνονται οἱ φιλοπόλεμες μορφές ἐθνικισμοῦ, ἀλλά καί οἱ βλάσφημες φιλοσοφίες περί φυλῆς[30].

Ὅλα τά παραπάνω τά συμπυκνώνει ἐμφατικά ὁ Παναγιώτατος καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος στό κήρυγμά του μέ ἀφορμή τήν ἀπόδοση τοῦ Πάσχα τήν παρελθοῦσα μόλις ἑβδομάδα. Χοροστατῶντας στόν Ἱερό Ναό Ἀγίου Γεωργίου Ποτηρᾶ – Ἀντιφωνητῇ Φαναρίου ὁ Παναγιώτατος τόνισε πῶς «ἡ νέα κτίσις πού μᾶς χαρίζει ὁ Ἀναστάς Κύριος δέν ἐπιτρέπει μίσος καί ἐχθρότητα, ἀλλά μόνον ἀγάπη, ἀγάπη ἄνευ ὁρίων, συγκατάβασι καί κατανόησι. Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι εἴμεθα γνήσιοι μαθητές τοῦ Ἀναστάντος, ἐάν ἔχουμε ἀγάπη πρὸς ἀλλήλους καί πρὸς πάντας. Καί ἐάν κηρύττουμε πάντοτε καί μόνον τήν εἰρήνη καί τήν συναδέλφωσι μεταξύ τῶν ἀνθρώπων καί τῶν λαῶν, καί ὄχι τόν πόλεμον, βαπτίζοντάς τον, μάλιστα, «ἱερόν», προκειμένου νά γίνουμε ἄρεστοί καί νά κολακεύσουμε μιά αὐταρχική κοσμική ἐξουσία! Δέν ὑπῆρξε ποτέ καί οὔτε βεβαίως θά ὑπάρξῃ «ἱερός πόλεμος»! Ἱερότης καί πόλεμος εἶναι δύο ἔννοιες ἐκ φύσεως ἀντίθετες μεταξύ τους καί ἀλληλοαναιρούμενες μή δυνάμενες ὑπὸ οἵανδήποτε μορφήν νά συνυπάρξουν.»[31].

Ζοῦμε, ὅπως συχνά λέγεται, σέ μία ἐκκοσμικευμένη ἐποχή. Αὐτό πρακτικά σημαίνει πώς τά Συντάγματα τῶν πλέον σύγχρονων κρατῶν, ἀκόμη καί ἐκείνων τά ὅποια ἀναγνωρίζουν τυπικά μία θεσμική ἐκκλησία, ἀποδέχονται τήν ἀστική προτεραιότητα ἐνός δημόσιου χώρου, ἀπαλλαγμένου ἀπό θρησκευτικά μορφώματα, καθώς καί μιᾶς πολιτικῆς τάξης, ἐλεύθερης ἀπό κάθε ἐκκλησιαστική αὐθεντία. Πολλοί σήμερα πιστεύουν ὅτι ἡ δημοκρατική κοινωνία εἶναι δυνατή μόνον στόν βαθμό που ἡ θρησκεία ἔχει περιοριστεῖ συνολικά στήν ἰδιωτική σφαῖρα, χωρίς νά τῆς ἀναγνωρίζεται ὁ ὁποιοσδήποτε ρόλος στή διαμόρφωση τῆς πολιτικῆς. Ἡ θέση αὕτη στίς δυτικές κοινωνίες μπορεῖ νά δικαιολογεῖται ἀπό τούς μακραίωνους θρησκευτικούς πολέμους καί τόν ἀντίστοιχο διχασμό τῶν κοινωνιῶν. Συνάμα ὅμως, ἀποτελεῖ μία παράλογη ἀπαίτηση, ἰδίως γιά τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἀπαίτηση γίνεται καταπιεστική ἂν ἐπιβληθεῖ μέ καταναγκαστικά νομικά μέσα. Οἱ ἀνθρώπινες ἠθικές πεποιθήσεις δέν γνωρίζουν παρθενογένεση, προέρχονται ἀπό κάποιο οἰκογενειακό ἢ κοινωνικό περιβάλλον, ὅπου εἶναι ἀδύνατο νά μήν ὑφίστανται θρησκευτικές πεποιθήσεις μέ ἀξιακές ἀναφορές καί παραμέτρους, ἡ δέ θρησκευτική ταυτότητα ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ τρόπου μέ τόν ὁποῖο πάρα πολλοί φτάνουν στό σημεῖο νά ἐκφράζονται καί νά ἐνεργοῦν μέσα στήν κοινωνία στήν ὁποία ζοῦν. Τό νά ἐξανγκασθεῖ νά σιγήσει ἡ φωνή τῆς πίστεως στή δημόσια σφαῖρα, σημαίνει πώς θά πρέπει ἐπίσης νά σιωπήσει καί ἡ φωνή τῆς συνείδησης γιά ἕνα μεγάλο ἀριθμό πολιτῶν, ἀποκλείοντάς τους παντελῶς ἀπό τή δημόσια ζωή. Ταυτόχρονα αὐτό προκαλεῖ λαϊκίστικες

άντιδράσεις, καθώς κάποιοι σπεύδουν στο όνομα της Έκκλησίας, για να προστατεύσουν δήθεν την Έκκλησία από τις επιθέσεις που υφίσταται, να αναπτύξουν πολιτικά και κομματικά χαρακτηριστικά τέτοια που αναιρούν το εκκλησιαστικό ήθος και επιβάλλουν έγκοσμιοκρατία στην πνευματική ζωή. Στην έκδυτικισμένη αντίληψή μας είναι έντονη η ανάμνηση της παλαιάς συμφωνίας μεταξύ κράτους και εκκλησίας - ή θρόνου και θυσιαστηρίου. Αυτή όμως, πολύ συχνά σημασιολόγησε μία δουλική και ανίερη ύποταγή ιδίως της δυτικής εκκλησίας, στην κοσμική εξουσία και μία συνενοχή στα αρνητικά της. Είναι προφανώς προς το συμφέρον της Έκκλησίας να καταστεί η θεσμική διασύνδεση της Ορθοδοξίας με τα συμφέροντα του κράτους όσο το δυνατό πιο χαλαρή, όχι επειδή η Έκκλησία επιθυμεί ή αποπειράται να αποσυρθεί συνολικά από την κοινωνία, αλλά επειδή καλείται να κηρύξει το Ευαγγέλιο στον κόσμο και να υπηρετήσει τον Θεό κατά πάντα, χωρίς να επηρεάζεται από την ιστορική συγκυρία. Σέ κάθε περίπτωση είναι προφανές ότι σχέσεις συνεργασίας σέ επίπεδο συναλληλίας, όπως στα βυζαντινά χρόνια, μάλλον δεν βρίσκουν εφαρμογή, καθώς είναι έμφανές και κυρίαρχο το σύστημα της νόμω κρατούσας Πολιτείας.

Αν θέλουμε να δοῦμε πώς πρακτικά μεταφράζονται τά ανωτέρω δεν ἔχουμε παρά να διαβάσουμε την πρόσφατη ανακοίνωση της Έκκλησίας της Κύπρου μέ ἀφορμή την πρόταση νόμου που κατατέθηκε στο κυπριακό κοινοβούλιο, μέ θέμα ψευδοθεραπείες μεταστροφής. «Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Κύπρου συνήλθε την Δευτέρα 22.5.2023 σε έκτακτη συνεδρία υπό την προεδρία του Αρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Γεωργίου και ασχολήθηκε με την πρόταση νόμου που τροποποιεί τον περί Ποινικού Κώδικα Νόμο με την προσθήκη νέου άρθρου 233B: «Ψευδοθεραπείες μεταστροφής...».

Η Ιερά Σύνοδος παραμένει πιστή στη διδασκαλία της Αγίας Γραφής ότι δύο φύλα «άρσεν και θήλυ εποίησεν ο Θεός». Θεωρεί επίσης ότι το φύλο σε κάθε άνθρωπο είναι δώρο δοσμένο από τον Θεό, το οποίο υπηρετεί το μυστήριο της ζωής. Το φύλο προσδιορίζεται από τη φυσιολογία του ανθρωπίνου σώματος και δεν αποτελεί στοιχείο επιλογής, αυτοπροσδιορισμού, η μεταβολής κατά βούληση.

Η Εκκλησία δεν έχει και ούτε επιθυμεί να έχει τη δυνατότητα επιβολής της θέσης της στους ανθρώπους. Ο ευαγγελικός λόγος είναι σαφής: «Όστις θέλει οπίσω μου ελθείν...». Διατηρεί ωστόσο το δικαίωμά της να εκφέρει άποψη και να συμβουλεύει τους πιστούς. Η τροποποίηση του Νόμου και η εισαγωγή του πιο πάνω άρθρου στον Ποινικό Κώδικα ισοδυναμεί με ισοπέδωση του δικαιώματος της ελεύθερης θρησκευτικής έκφρασης και των πεποιθήσεων του Κυπριακού λαού, που προστατεύονται από τα άρθρα 18 και 19 του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Με βάση

αυτά θεωρούμεν ότι:

α) παραβιάζεται και ποινικοποιείται η θρησκευτική ελευθερία του ανθρώπου, η οποία κατοχυρώνεται από το άρθρο 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο σαφώς προβλέπει την ελεύθερη και απρόσκοπτη έκφραση των θρησκευτικών πεποιθήσεών του, «δημόσια η κατ' ιδίαν, μέσω της λατρείας, της διδασκαλίας και της άσκησης των θρησκευτικών καθηκόντων και τελετουργιών».

β) Ποινικοποιείται η μακραίωνη παράδοση της Πατρίδας μας, η οποία θέλει τους πιστούς, οι οποίοι εμπιστεύονται ελεύθερα την ποιμαντική φροντίδα της Εκκλησίας, να καταφεύγουν σ' αυτή συμβουλευτικά.

γ) Ποινικοποιείται το αναφαίρετο δικαίωμα του ανθρώπου να αποφασίζει ελεύθερα, να επιλέγει και αναζητεί, στο πλαίσιο της νομιμότητας και της θρησκευτικής ελευθερίας, στήριξη και πνευματική καθοδήγηση σε ζητήματα, τα οποία είναι άκρως προσωπικά και ευαίσθητα, για τα οποία μπορεί, στο τέλος, να αποφασίζει ο ίδιος για την αποδοχή τους ή μη.

Η Πολιτεία θα πρέπει να αναγνωρίζει τα δικαιώματα όλων των πολιτών της Κυπριακής Δημοκρατίας ανεξαιρέτως. Αυτά τα δικαιώματα τα έχουν και οι πολίτες που ασκούν την πίστη τους, η οποία εκφράζεται με τους κανόνες και τα δόγματα τα οποία διαχρονικά ισχύουν στην Ελληνορθόδοξή μας Παράδοση. Η Εκκλησία δεν μπορεί να εξαναγκάζεται στη σιωπή προς χάριν της Παγκοσμιοποίησης και της λεγόμενης Νέας Τάξης Πραγμάτων.

Το δικαίωμα του πολίτη να εκφράζει ελεύθερα τις απόψεις του και τις επιλογές του τρόπου ζωής του τυγχάνει σεβασμού από το Σύνταγμα και τους Νόμους. Θα πρέπει, όμως, να αντικρύζεται μέσα στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα οποία αντανακλούν στο ήθος και τις αξίες της Εκκλησίας και της Κοινωνικής δομής του Κυπριακού Κράτους, που αποτελείται κατά πλειοψηφίαν από Ορθόδοξους Χριστιανούς.

Υπό το πρόσχημα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν μπορεί μια ομάδα ανθρώπων να επιβάλλει τον τρόπο ζωής της στους άλλους και ούτε το έργο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει να υπηρετεί πολιτικά ή άλλα συμφέροντα ψηφοθηρίας ή και δημοσίας προβολής.

Η Εκκλησία είναι μητέρα όλων ανεξαιρέτως, δεν κατακρίνει ούτε και καταδικάζει. Αποτελεί καταφύγιο στο οποίο όλοι προσφεύγουμε, για να βρούμε μέσα από την αγιοπνευματική της εμπειρία και τα αγιαστικά μυστήριά της, στήριξη, έμπνευση, παρηγοριά και ενίσχυση στις υπαρξιακές αγωνίες και ψυχολογικές πιέσεις που

δεχόμαστε.

Η Εκκλησία μπορεί να συνεργαστεί άριστα με ανθρώπους που δεν έχουν καμμία θρησκευτική πίστη η μεταφυσική αναφορά και να μοιραστεί μαζί τους τον σεβασμό στην ελευθερία του ανθρώπου. «Γνώσεσθε την αλήθειαν και η αλήθεια ελευθερώσει υμάς» (Ιω. 8, 32).

Κάνουμε ως εκ τούτου έκκληση στους βουλευτές μας να μην εκθεμελιώσουν ο,τι υγιές απέμεινε σ' αυτό τον τόπο. Ο πνευματικός εκφυλισμός της κοινωνίας δεν είναι το καλύτερο για ένα λαό που αγωνίζεται για την εθνική του επιβίωση.

Αν το φως της Αναστάσεως του Θεανθρώπου Ιησού Χριστού μπορεί να φωτίσει την ανθρώπινη καρδιά, τότε μπορεί να μεταμορφώσει και τον όλον άνθρωπο. Η Εκκλησία πάντοτε εν αγάπη και ταπεινώσει προσεύχεται για τον άνθρωπο που αγωνίζεται και μετανοεί.»[32].

Ἡ παραπάνω ἀνακοίνωση ὑποστηρίζοντας τή δυναμική ἀλήθεια τῆς Πίστης μέ τρόπο κατ' ἐξοχήν εἰρηνικό, δείχνει τόν τρόπο πού πορεύεται μιά Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στίς σχέσεις μέ τό Κράτος, καθώς ἀναδεικνύει τό γεγονός ὅτι θέλει νά πείσει κι ὄχι νά ἀντιπαρατεθεῖ. Τό κάνει δέ αὐτό ἀναγνωρίζοντας σαφῶς τό δικαίωμα τῆς Πολιτείας νά νομοθετεῖ, ἔστω καί λάθος, ἀναδεικνύοντας συνάμα τίς συνέπειες καί διεκδικῶντας τήν προστασία τῶν πιστῶν. Εἶναι ὁμως, γεγονός ὅτι σέ μιά προσπάθεια νά ἀποτινάξουν ἀπό πάνω τους τό χριστιανικό τους παρελθόν, πολλά κράτη τοῦ λεγομένου προηγμένου κόσμου φθάνουν ἀκόμη καί νά θίγουν κεκτημένα πού διευκολύνουν τήν Πίστη, προσβάλλοντας ἐνίστε τήν Ἐκκλησία. Ἔτσι, γιά παράδειγμα, σέ δύο Πολιτείες τῆς Αὐστραλίας ἔχει καταργηθεῖ διά νόμου τό ἀπόρρητο τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Σέ περίπτωση πού κάποιος ἐξομολογηθεῖ σέ Πνευματικό κάτι πού συνάμα ἀποτελεῖ ἀδίκημα τοῦ Ποινικοῦ Κώδικα, ὁ Πνευματικός ὑποχρεοῦται νά τό ἀναφέρει στίς Ἀρχές. Σέ περίπτωση πού δέν τό πράξει καί διαπιστωθεῖ ὅτι γνώριζε, τιμωρεῖται τόσο ὁ ἴδιος, ὅσο καί ἡ ἐκκλησία του. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ διάταξη εἶναι συνέπεια τῆς συστηματικῆς ἀπόκρυψης ἐκ μέρους τῆς Παπικῆς ἐκκλησίας σωρείας ἀνηθικοτήτων μέ μοχλό πίεσης καί τήν Ἐξομολόγηση, νά ὁμως, πού τό γενικό τῆς διάταξης φέρνει σέ δύσκολη θέση καί τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Περαιτέρω σέ μιά Πολιτεία τῆς Αὐστραλίας πρόσφατα νομοθετήθηκε τό δικαίωμα στήν «ἄμβλωση μετά τή γέννηση», χωρίς ὁμως, νά μπορῶ νά πῶ κάτι παραπάνω ἐπ' αὐτοῦ, καθώς ἀκόμη δέν πρόλαβα νά μελετήσω τίς σχετικές διατάξεις. Αὐτό δέ παρά τήν ἰσχυρή ἀντίδραση τόσο θρησκευτικῶν ὅσο καί ἄλλων φορέων.

Ἄν καί ἐπιθυμῶ νά συντάμω τόν λόγο, στό σημεῖο αὐτό θά ἀδικοῦσα τούς Προπάτορές μας, ἰδίως τούς Ἀρχιερεῖς πού συμμετεῖχαν τόσο στίς Διαρκεῖς

Συνόδους όσο και στις Συνόδους της Ιεραρχίας των ετών 1977, 1978, 1981, 1982, 1983, 1987 και 1988. Τότε, καθώς δρομολογούνταν νομοθετικές μεταβολές σε πολλά πεδία, αναγνώσθηκαν είσηγήσεις, λήφθηκαν αποφάσεις, ανακοινώθηκαν Δελτία Τύπου, ενώ και τυπώθηκαν τα γνωστά φυλλάδια της Εκκλησίας της Ελλάδος «Πρός τόν Λαό», τα οποία αναγιγνωσκόμενα σήμερα, μέ την έντωμεταξύ εμπειρία του τί συνέβη, αποδεικνύονται πραγματικά προφητικά. Μπορεί ή Εκκλησία νά «έχασε», μιᾶς πού δέν εἰσακούσθηκαν οἱ παρατηρήσεις Της καί προσπεράστηκε ὁ λόγος Της, ὅμως ή Εκκλησία δέν ήττήθηκε μιᾶς πού ἔμεινε ἀλώβητη ὡς πρός τή διδασκαλία Της, τίς Ἀρχές Της καί τό ἥθος Της. Ἐκείνη πού ἔπαθε εἶναι ἡ ἐλληνική κοινωνία, καθώς σήμερα ἀντιμετωπίζοντας τίς συνέπειες ἐκείνων τῶν νομοθετημάτων ταλαιπωρεῖται ἀπό τό δημογραφικό πρόβλημα, τό ἔλλειμμα στό ἀσφαλιστικό σύστημα, τίς πολλαπλές κρίσεις σέ πολλούς θεσμούς μέ κορυφαῖο ἐκεῖνον τῆς οἰκογένειας καί τοῦ γάμου, ἀλλά καί ἀπό τά συνεπακόλουθά τους σέ ψυχιατρικό καί ψυχολογικό ἐπίπεδο.

Ἡ ἐνασχόλησή μου μέ τήν ἱστορία τοῦ δικαίου μέ βοήθησε νά καταλάβω πόσο σημαντική ἀλλαγὴ στή νομική καί κοινωνική σύσταση τῆς αὐτοκρατορικῆς κοινωνίας, ἀποτέλεσε ἡ ἀποδοχή τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς θρησκείας πού τῆς ἐπιτρεπόταν νά ὑπάρξει, πολλῶ δέ μᾶλλον ἀργότερα νά καταστεῖ κυρίαρχη. Δέν εἶναι δυνατό νά δοθεῖ ἕνας γενικός χαρακτηρισμός τῆς σχέσης Ἐκκλησίας καί κράτους κατά τήν περίοδο τῆς χριστιανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ συμμαχία ἔδωσε καλούς καί κακούς καρπούς. Κανείς, ὡστόσο, δέν θά ἔπρεπε νά ἀμφιβάλλει γιά τήν τεράστια βελτίωση τῆς Δυτικῆς ἀντίληψης περί τοῦ κοινοῦ καλοῦ πού ἐγκαινιάστηκε – καί τό ὅποιο ἀργά καί σταθερά ἀναπτύχθηκε – μέ τήν εἰσαγωγή τῆς χριστιανικῆς συνείδησης στήν κοινωνική ζωὴ τοῦ κόσμου τῆς ὕστερης ἀρχαιότητος. Μέ τήν ἀρόδο τοῦ χρόνου, ἡ συνεργασία αὕτη, γιά χάρι τοῦ κοινοῦ καλοῦ, ἐνσωματώθηκε στήν Ὁρθόδοξη παράδοση καί εἶναι αὕτη στήν ὁποία προσβλέπει καί τήν ὁποία διεκδικεῖ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ελλάδος στίς σχέσεις Της μέ τήν Πολιτεία. Μέ μιᾶ παρατήρηση. Νόμος εἶναι τό ἐλάχιστο ἠθικό minimum πού ἀπαιτεῖ μιᾶ κοινωνία ἀπό τά μέλη της. Ἀντίθετα ἡ Ἐκκλησία κάνοντας λόγο γιά Ἀγιότητα διεκδικεῖ τό maximum. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε πῶς κινούμαστε σέ ἀντιθετες κατευθύνσεις, ἡ ἀλήθεια ὅμως, εἶναι πῶς συμπορευόμαστε μέ κοινὸ στόχο τήν κοινωνική εἰρήνη, τήν ἐξάλειψη τῶν ἀδικιῶν, τήν βελτίωση τοῦ ἐπιπέδου τῶν πολιτῶν κλπ. Δίχως τή γλῶσσα τοῦ κοινοῦ καλοῦ στό κέντρο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, μέ συνεργασία Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, ὁ δημοκρατικός πλουραλισμός πολὺ εὐκόλα ἐκφυλίζεται σέ ἕνα εἶδος καθαροῦ ἀτομικισμοῦ, ἐνῶ ὁδηγεῖ στήν ἀπολυτοποίηση τῆς ἐλεύθερης ἀγορᾶς καί σέ ἕνα, ἀπό πνευματική ἄποψη, διαβρωτικό καταναλωτισμό. Μέ ἄλλα λόγια, ἡ δημοκρατία γιά νά ἐπιβιώσει καί νά καρποφορήσει ἔχει ἀνάγκη τήν ἠθική καί πιό συγκεκριμένα τή χριστιανική

ήθική.

Καί πάλι επιτρέψτε μου ενώ πρέπει να ολοκληρώσω καθώς σας έχω κουράσει, να πω κάτι ακόμη. Μπορεί τόσην ώρα να έχει δημιουργηθεί ή εντύπωση ότι ή Εκκλησία είναι κάτι τό ιδανικό, χωρίς προβλήματα και έσωστρέφεια. Οί περισσότεροι γνωρίζετε τά προβλήματα πού ταλαιπωρούν τήν Όρθόδοξη Εκκλησία στό σύνολό Της και μάλιστα τελευταία έθεσαν σέ κίνδυνο τήν ένότητά Της. Πρόσφατα ή πανδημία ανέδειξε και τό έλλειμμα κατήχησης πού έχει ο λαός μας, για τό όποιο ευθυνόμαστε έμείς οί Έπίσκοποι. Για να γίνει κατανοητό αυτό επιτρέψτε μου να αντιγράψω αδελφό Κληρικό, ο οποίος θέλοντας να περιγράψει τά ποιμαντικά μας προβλήματα είπε προσφυώς: «Δεν είναι καθόλου σπάνιο το φαινόμενο, ένας ομολογιακά ορθόδοξος να αντιμετωπίζει τις ενοχές του στο πρότυπο του ρωμαιοκαθολικού Μεσαίωνα, να προωθή την ατομικότητά του προτεσταντικά, να χειρίζεται τις επιθυμίες του βουδιστικά, να φανατίζεται ισλαμικά, να αισθάνεται περιούσιος κατά εβραϊκό τρόπο, να οργανώνεται ως οπαδός γύρω από ένα κληρικό όπως γύρω από έναν γκουρού κ.ο.κ.»[33]. Προσπαθούμε όλοι να βελτιώσουμε τήν κατάσταση όχι μόνο διδάσκοντας, αλλά κυρίως έμπνέοντας Όρθόδοξο ήθος, αγωνιζόμενοι χωρίς άγωνία μέ τρόπο ειρηνικό και προσευχητικό.

Έκεί όμως, πού πρέπει να σταθούμε, ίσως και επικριτικά, αλλά και μέ αυτομεμφία, είναι οί διορθόδοξες και διαχριστιανικές σχέσεις, όπου σέ πολλά σημεία έχει προδοθεί τό ήθος τής ειρήνης και τής αγάπης, λόγω ιστορικών συγκυριών, αλλά και γιατί επιτρέψαμε στον άνθρωπινο παράγοντα να εκβάλει τόν Θεό. Και βέβαια, ή Αλήθεια τής Πίστης είναι άδιαπραγμάτευτη. Όμως, πώς καλούμε σέ αυτήν τήν Αλήθεια; Μέ τόν τρόπο του ύποτακτικού ή μέ τόν τρόπο του Άββα Μακαρίου; Επιτρέψτε μου να δανεισθώ απόσπασμα από κείμενο άλλου αδελφού Κληρικού: «Ας μη κρυβόμαστε. Η αρρώστια και ο καταθρυμματισμός του πεπτωκότος ανθρώπου δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπισθεί με μαλακτικά ουμανιστικά επιθέματα. Είναι ανόητο να προσπαθείς να θεραπεύσεις ένα καρκινοπαθή δίνοντας του ασπιρίνη. Θα το επαναλάβουμε: Το πρόβλημα του ανθρώπου είναι πρόβλημα αληθείας. Το θέμα είναι: πως λύνεται αυτό το πρόβλημα; Ποίος είναι ο σωστός ποιμαντικός τρόπος μαρτυρίας της Μιας αληθείας; Μήπως κραδαινοντας μάυρες σημαίες με το σύνθημα «ορθοδοξία ή θάνατος!» ή μήπως σηκώνοντας πλακάτ με το του Ιωσήφ Βρυεννίου «Ουκ αρνησόμεθά σε, φίλη Ορθοδοξία!»; Σίγουρα η ποιμαντική μαρτυρία της Μιας Αληθείας απαιτεί όχι μόνο την ακεραιότητα των περιστερών αλλά και την φρονιμάδα των όφρων. Λαμπρό παράδειγμα ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, ο οποίος σαφώς υπερέβη κατά πολύ την φρονιμάδα των όφρων, όταν κατάφερε ακόμη και αξιωματούχους Τούρκους να προσφέρουν χρήματα για την ίδρυση χριστιανικών σχολείων! Ας θαυμάσουμε την υπέρβαση της πολυπολιτισμικότητας

σε όλο της το μεγαλείο! (...) Ποτέ δεν πρέπει να ξεχνάμε τα λόγια του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου, ο οποίος καταδικάζοντας την ποδοσφαιροποίηση του κηρύγματος της Μιας Αληθείας, λέγει: «Ου γάρ νικήσαι ζητούμεν, αλλά προσλαβείν αδελφούς, ων τω χωρισμώ σπαρασσόμεθα». Σκοπός μας δεν είναι να φωνάζουμε «γκολ» ή «τους φάγαμε». Σκοπός μας είναι να φέρουμε τα εκτός της μάνδρας πρόβατα μέσα στην Εκκλησία. Οριοθέτηση και μαρτυρία της πίστεως ποτέ δεν σημαίνει μισαλλοδοξία. «Αν γαρ μισήσης, πως επιστρέψεις ραδίως τον πλανώμενον;» ρωτάει ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Και κάπου αλλού τονίζει: «Ουκ αυθεντίας δει τω διδασκάλω μόνον αλλά και προσηνείας πολλής». Και προσηνεία σημαίνει κατά τον Χρυσορρήμονα Ιωάννη ότι ο ποιμήν διδάσκει ακόμη και «τους αντιδιατιθεμένους εν ανεξικακία και πρᾶύτητι». (...)»[34].

Χαρακτηριστικό συνδυασμό οριοθέτησης καί μαρτυρίας τῆς Πίστης καί συνάμα εἰρηνικῆς πρόσκλησης νά τήν ἐγκολπωθοῦν καί οἱ ἄλλοι ἀποτελεῖ ἕνα σημεῖο τῆς προσφώνησης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχῃ κ. Βαρθολομαίου πρὸς ὄμιλο ἐπισκεπτῶν του ἀπὸ τὴν Αὐστρία, μεταξύ τῶν ὁποίων συμπεριλαμβάνονταν καί Καθολικοί καί Προτεστάντες. Εἶπε ὁ Παναγιώτατος: «Δοξάζουμε τον Τριαδικό Θεό για τις πολλές ευλογίες του, για τους διαλόγους μας, για τις οικουμενικές συναντήσεις, για τις κοινές μας ελπίδες. Βιώνουμε και γνωρίζουμε ότι η οικουμενική μας πορεία δεν είναι αναζήτηση της αλήθειας, αλλά συνάντηση μέσα στην αλήθεια που είναι ο Σωτήρας μας Ιησούς Χριστός»[35]. Πόσο πῶ εἰρηνικός τρόπος νά ὁμολογήσεις ὅτι ἔχεις τήν ἀλήθεια καί περιμένεις τόν ἄλλον νά τήν ἀποδεχθεῖ ὅπως τοῦ τήν προσφέρεις. Αὐτός ἐξάλλου ἦταν καί ὁ λόγος πού πάντα ἡ Ὁρθόδοξία διαλεγόταν. Ὅχι μόνον γιατί εἴμαστε «ἔτοιμοι ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος»[36], ἀλλά καί γιατί γιὰ νά ἔχει αὐτό ἀποτελέσματα φιλάδελφα καί σωτήρια, πρέπει νά γίνεται «μετὰ πρᾶύτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθὴν.»[37].

Συμπερασματικά, ὁ τρόπος πού πάντοτε ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία πορευόταν ἦταν ἐν ἀληθείᾳ, ἐν πρᾶύτητι καί σοφίᾳ. Ἔτσι εἶναι «καταδικασμένη» νά συνεχίσει, χωρίς ἄναρθρες κραυγές καί κορῶνες, χωρίς φανατισμό καί ἰδεοληψία. Χωρίς τό εἰρηνικό καί εἰρηνοποιό Τῆς ἡθῆς ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά ὑποστηρίξει τήν δυναμική ἀλήθεια τῆς Πίστης, οὔτε νά κερδίσει ψυχές κατὰ Χριστόν. Γι' αὐτό καί τό εἰρηνικό εἶναι τό στοιχεῖο πού μέ κάθε τρόπο πρέπει νά χαρακτηρίζει τήν ἐπὶ γῆς πορεία τῆς Ἐκκλησίας μας καί τόν ἀγῶνα Τῆς ὑπέρ τῆς Ἀληθείας. Γι' αὐτό καί αὐτό τό εἰρηνικό στοιχεῖο τό ἔχει ἐντάξει καί στό λειτουργικό Τῆς τυπικό καί τό εὔχεται καί τό προσεύχεται σέ κάθε Τῆς Ἀκολουθία. Εἶναι ἡ φράση πού μέ συντρίβει περισσότερο στή Θεία Λειτουργία καί παλεύω κάθε φορά πού τήν λέω νά τήν ἐννοῶ καί νά τήν προσεύχομαι μέ ὅλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς μου. Εἰρήνη πᾶσι. Σᾶς παρακαλῶ νά μοῦ τήν ἀνταποδίδετε περισσότερο δυναμικά καί ἀγαπητικά

κάθε φορά πού μοῦ ἀπαντᾷτε «καί τῷ πνεύματί σου». Ἀμήν. Σᾶς εὐχαριστῶ ὅλους.

[1] Ἰεζεκιήλ γ´,15.

[2] Κατά Ἰωάννην ιη´,36.

[3] Κατά Ἰωάννην ιζ´,15.

[4] Κατά Ἰωάννην ιζ´,16.

[5] Τό Μέγα Γεροντικό, Θεματική Συλλογή, Κείμενο – Μετάφραση – Σχόλια, Γυν. Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον «Τό Γενέσιον τῆς Θεοτόκου», Πανόραμα Θεσσαλονίκης 20142.

[6] Ἀναλυτικό σχόλιο γιά τόν διάλογο αὐτό βλ. Μητροπολίτου Λαρίσης καί Τυρνάβου Ἱερωνύμου, Καινοδιαθηκικά, Κηρύγματα στά Εὐαγγελικά καί Ἀποστολικά Ἀγιογραφικά Ἀναγνώσματα, Ἐκδ. Αποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2023, σ. 105-108.

[7] Κατά Ἰωάννην δ´,27.

[8] Κατά Ἰωάννην ιη´,4-8.

[9] Κατά Ἰωάννην ιη´,19-23.

[10] Κατά Ἰωάννην ιη´,33-38.

[11] Κατά Λουκᾶν κγ´,34.

[12] Κατά Ἰωάννην ιθ´,30.

[13] Κατά Ἰωάννην κ´, 19.

[14] Πράξεων ιστ´,16.

[15] Πράξεων ιστ´,16.

[16] Πράξεων ιστ´, 22-24.

[17] Πράξεων ιστ´, 25.

[18] Ἀναλυτικό σχόλιο γιά τό περιστατικό αὐτό βλ. Μητροπολίτου Λαρίσης καί Τυρνάβου Ἱερωνύμου, Καινοδιαθηκικά, Κηρύγματα στά Εὐαγγελικά καί Ἀποστολικά Ἀγιογραφικά Ἀναγνώσματα, Ἐκδ. Αποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2023, σ. 319-322.

[19] Πρὸς Ἑβραίους ια´,32.

[20] Κατά Ἰωάννην ιη´,36.

[21] Κατά Ἰωάννην ιδ´,27.

[22] Κατά Ἰωάννην γ´,17.

[23] Κατά Ματθαῖον στ´,10.

[24] Α´ Ἐπιστολή Ἰωάννου ε´,19.

[25] Πρὸς Ρωμαίους η´,28.

[26] Εὐάγγελος Βενιζέλου, Οἱ Σχέσεις Κράτους καί Ἐκκλησίας ὡς σχέσεις συνταγματικά ρυθμι-σμένες, Ἐκδ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ, Θεσσαλονίκη Δεκέμβριος 2000.

[27] Ψαλμός ρμε´,3.

[28] Πρὸς Ἑβραίους ιγ´,14.

[29] Πράξεων ε΄,29.

[30] For the life of the World, toward a social ethos of the Orthodox Church, Ed. David Bentley Hart and John Chryssavgis, Holy Cross Orthodox Press, Brookline 2020.

[31] <https://orthodoxia.info/news/oikoymenikos-patriarchis-ypirxe-p/>

[32] <https://orthodoxia.info/news/ekklisia-kyproy-to-fylo-apotelei/>

[33] π. Βασιλείου Θερμού, «Ιδιωτικές Θεολογίες και η Καθολικότητα της Αλήθειας», εν Αγάπη και Μαρτυρία, Αφιέρωμα στον Ηλία Βουλγαράκη, Ακρίτας 2001, σ. 270.

[34] Αρχιμ. Βαρνάβα Λαμπρόπουλου, «Η Μαρτυρία της μιας αλήθειας σε μία πολυπολιτισμική κοινωνία», <https://www.imsyrou.gr/index.php/orthodoksa-keimena/3394-2010-08-28-08-57-00>

[35] <https://orthodoxia.info/news/o-oikoymenikos-patriarchis-dechthike-om/>

[36] Α΄ Πέτρου β΄,15.

[37] Α΄ Πέτρου β΄,15-16.

Διαβάστε ακόμη: [Ο Λαρίσης Ιερώνυμος εφ' όλης της ύλης για την Εκκλησία και τις εκλογές](#)

Φωτογραφίες Χρήστος Μπόνης